

CONSIDERAȚII PRIVIND DEOSEBIREA DINTRE LIMITAREA ȘI RESTRÂNGEREA DREPTURILOR ȘI ÎNDATORIRILOR FUNDAMENTALE

Lector universitar Veronica ROȘCA

Universitatea Tehnică a Moldovei

Lector universitar Igor EFODE

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

Abstract: Both the limitation and the restriction of rights and the fundamental duties are established by legal coordinates, at national and international level, plus the moral, political, confessional, and philosophical ones. The legal possibility of establishing some limitations responds to the need to ensure the legal security of the rights and freedoms of others in view of achieving the individual, national, group, and public interests.

Internal and international regulations when guaranteeing human rights do not exclude the possibility of limiting them because otherwise the existence of unconditional rights can not be accepted in a democratic constitutional system.

Keywords: rights and the fundamental duties, internal and international regulations, security.

Dreptul în contextul contemporan are în centrul atenției *omul*, având drept obiectiv protecția societății, a drepturilor și libertăților fundamentale, iar în același timp promovează interesul general, blocând abuzul de drept.

Asupra libertății și necesitatea limitării sau nelimitării ei s-au expus gânditori ai diferitor timpuri, fiind considerată o starea naturală a oamenilor ce este dată în afara oricărei înțelegeri. Oamenii primesc libertatea pur și simplu prin naștere, fără a fi întrebați dacă o doresc sau nu. Ei trebuie să se întrebe ce fac cu această libertate. Pentru ca libertățile să nu se anuleze reciproc este nevoie ca o parte a libertății fiecărui membru a societății să fie declinată. În orice epocă unul dintre elementele esențiale ale statului trebuie să fie limitarea libertății în folosul interesului general. Limitarea este însă și o obligație a statului de a nu atenta la drepturile și libertățile altei persoane.

Conform opiniei prof. Elena Aramă, pot fi considerate ca trăsături caracteristice ale limitărilor următoarele aspecte:

- micșorează volumul posibilităților, libertăților, deci și ale drepturilor, ceea ce se face cu ajutorul obligațiunilor, pedepselor, interdicțiilor;
- conduc la consecințe defavorabile;

- exprimă o motivare negativă;
- sunt îndreptate spre protecția relațiilor sociale;
- presupun reducerea activismului negativ;
- presupun îngustarea libertății și împiedicarea realizării intereselor antisociale ale persoanei.

Normele juridice care limitează exercitarea unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului țin de binele comun, de interesul general al societății. În doctrină, interesul general a fost definit drept rațiunea de stat pentru care statul limitează exercitarea unor drepturi și libertăți fundamentale ale omului în vederea asigurării aceluși optim necesar al raporturilor dintre stat și persoană.

Atât limitarea și restrângerea drepturilor, cât și îndatoririle fundamentale sunt stabilite prin coordonate juridice, la nivel național și internațional, la care se adaugă cele morale, politice, confesionale, filosofice. Posibilitatea juridică a stabilirii unor limitări răspunde nevoii de a asigura securitatea juridică a drepturilor și libertăților celorlalți, în perspectiva realizării intereselor individuale, naționale, de grup, a binelui public.

În opinia prof. R. Dworkin, statul prin norma juridică poate să limiteze definiția unui drept dacă ar putea demonstra că valorile protejate de dreptul respectiv nu sunt cu adevărat în joc în cazul particular sau dacă sunt în joc într-o formă atenuată, iar dacă dreptul este astfel definit, costul pentru societate nu ar fi pur și simplu proporțional, ci ar fi mult mai mare pentru a justifica orice atingere asupra demnității sau egalității care ar putea fi implicată.

Reglementările interne și internaționale atunci când garantează drepturile omului nu exclud posibilitatea limitării acestora pentru că în caz contrar existența unor drepturi necondiționate nu poate fi admisă într-un sistem constituțional democratic. Dacă lipsește limita și condiționarea exercitării prevăzute de lege (constituții și instrumente juridice internaționale) în cazul drepturilor și libertăților fundamentale, atunci se poate ajunge la abuz de drept.

Deci, realizarea drepturilor și libertăților în cadrul societății impune colaborarea oamenilor, ceea ce face inevitabile unele limitări și restrângeri, dictate, în primul rând, de necesitatea respectării drepturilor și libertăților altor persoane, dar și pentru funcționarea normală a colectivităților umane, a societății și a statului în ansamblu.

Este neîndoielnic faptul că drepturile și libertățile trebuie exercitate în cadrul unor coordonate juridice, la care se adaugă cele morale, politice, confesionale, filosofice etc. Plus la acesta, însăși conceptul de libertate ține de respectarea drepturilor și libertăților individuale. Posibilitatea juridică a stabilirii unor limitări răspunde nevoii de a asigura securitate juridică a drepturilor și libertăților celorlalți, în perspectiva realizării intereselor individuale, naționale, de grup, a binelui public.

O asemenea posibilitate rezultă și din majoritatea actelor internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Astfel, **Declarația Universală a Drepturilor Omului** în art. 29 alin. 2 se referă la posibilitatea restrângerii exercițiului unor drepturi „În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale, într-o societate democratică. **Pactul Internațional cu Privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale** în art. 4, art. 5 alin.2, art.8 alin 2 prevede posibilitatea restrângerilor și derogărilor de la drepturile pe care le cuprinde. **Pactul Internațional cu Privire la Drepturile Civile și Politice** în art. 4 alin.1, art.5 alin. 2, art.12 alin.3, art.18-19, art.22 alin.2 prevede posibilitatea restrângerilor și derogărilor de la drepturile pe care le cuprinde. **Convenția Europeană a Drepturilor Omului** în art.9 alin.2, art.10 alin.2, art.11 alin.2 și art.2 din Protocolul nr.4 la CEDO stabilește posibilitatea restrângerii drepturilor.

Examinarea conținutului restricțiilor și derogărilor admise de actele internaționale duce la concluzia că *limitările, restrângerile și/sau derogările sunt admisibile dacă:*

- a) sunt necesare într-o societate democratică și sunt prevăzute expres de lege;
- b) se impun pentru a proteja securitatea națională, ordinea, sănătatea sau morala publică, drepturile și libertățile celorlalți;
- c) sunt stabilite exclusiv în vederea favorizării binelui general într-o societate democratică;
- d) sânt impuse pentru membrii forțelor armate și poliției.

Pentru determinarea mai clară a prevederilor menționate, se impun a serie de precizări, considerații și concluzii.

Aliniindu-se la prevederile internaționale referitoare la restrângerea unor drepturi și libertăți, Constituția Republicii Moldova în art.54 stabilește că *exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât cele prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.*

Cuvântul *exercițiu* presupune limitarea temporară a modalităților de realizare a dreptului, acesta existând în continuare și nu poate fi afectat în substanța sa. Prin utilizarea articolului nehotărît *unor*, se indică imposibilitatea restrângerii exercițiului tuturor drepturilor și libertăților. Cuvântul *restrâns* presupune că

exercițiul drepturilor nu este suspendat sau anulat în general, ci numai limitat, realizându-se sub anumite aspecte, ca și până la survenirea situației de restrângere. Sintagma *prin lege* impune ca de fiecare dată restrângerea unui drept, libertăți să fie prevăzută expres de lege.

Cazurile când poate fi restrâns exercițiul unor drepturi sau libertăți sunt enumerate expres, după cum urmează:

a) apărarea *securității naționale*, adică protecția statului și suveranității poporului;

b) asigurarea *integrității teritoriale* – neadmiterea separatismului teritorial și a dezmembrării teritoriale a țării, asigurarea independenței și unității naționale;

c) asigurarea *bunăstării economice a țării*, ceea ce poate cuprinde instituirea unor monopoli, limitarea unor exporturi sau importuri, controlul de stat asupra dezvoltării economice a statului, asigurarea unei concurențe loiale și a unei economii de piață etc.;

d) apărarea *ordinii publice*, adică a regulilor ce asigură siguranța societății. Securitatea publică, invocată adesea ca sinonim al ordinii publice, are un sens mai larg, de ansamblu al dispozițiilor prin care se asigură liniștea publică, armonia socială, respectul față de lege și față de deciziile legitime ale autorităților publice;

e) în scopul *prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor*, realizarea interesului general constând în preîntâmpinarea, depistarea și sancționarea cazurilor ce aduc un prejudiciu grav intereselor și drepturilor omului, precum și altor valori ocrotite de lege, societate și stat;

f) protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane - este expresia regulii conform căreia nici un drept nu trebuie să fie exercitat astfel încât să lezeze în mod nejustificat un drept sau un interes legal aparținând altor persoane;

g) împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale, adică pentru a limita accesul la anumite categorii de informații sau pentru anumite categorii de persoane, instituirea răspunderii pentru divulgarea secretelor ocrotite de lege etc.

h) garantarea autorității și imparțialității justiției, adică pentru asigurarea independenței justiției, examinării cauzelor de către judecători independenți și imparțiali.

Profesorul I. Deleanu menționează și alte principii care trebuie luate în considerare la aplicarea limitării drepturilor:

a) restrângerea nu trebuie să fie discriminatorie (pe motive de rasă, sex, religie, limbă sau origine socială). Considerăm însă că putea exista o restrângere justificată în legătură cu apartenența justificată și legală în legătură cu apartenența politică a unei persoane, atunci când partidul

acesteia este interzis sau limitat în acțiuni, deoarece pune în pericol ordinea de drept;

b) pe lângă restrângerile analizate, mai există și alte limitări formulate chiar în conținutul drepturilor și a libertăților fundamentale (art. 30 alin.(2); art. 32 art. 32 alin.(2); art. 34 alin. (3); art. 41 alin. (7) din Constituție);

c) restrângerile trebuie să vizeze întotdeauna un drept determinat sau determinabil și să nu afecteze exercitarea altor drepturi sau libertăți.

Deci, exercitarea drepturilor fundamentale afirmate și reglementate prin instrumente juridice internaționale și naționale poate fi îngrădită numai în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege. Îngrădirile au caracter excepțional și sunt în mod strict și expres reglementate prin lege.

Atât drepturile, cât și îndatoririle trebuie exercitate în cadrul unor coordonate juridice, la care se adaugă cele morale, politice, confesionale, filosofice etc. posibilitatea juridică a stabilirii unor limitări corespunde nevoii de a asigura securitatea juridică a drepturilor și libertăților celorlalți în perspectiva realizării intereselor naționale, a binelui public.

Exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale nu trebuie să contravină ordinii sociale din cadrul societății. Aparent, poate fi constatată o relativă contradicție între ordinea socială și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale. Contradicția este doar aparentă, deoarece, într-o societate democratică, se poate realiza un echilibru între interesele particulare și interesele generale. Totodată, binele public este calificat ca atare nu din punct de vedere politic, ci din punct de vedere social.

Interesul general reprezintă rațiunea supremă pentru care statul poate să restrângă exercitarea unor drepturi fundamentale ale omului în vederea asigurării unui echilibru optim de derulare a raporturilor juridice dintre stat și persoana fizică. Acest echilibru trebuie să asigure atât manifestarea personalității umane, cât și respectarea valorilor generale ale statului de drept, axate pe interesul general.

Cu privire la stabilirea primordialității dintre drepturile individuale și interesul general al societății al societății s-au conturat opinii contradictorii, respectiv fie prin afirmarea primordialității drepturilor fundamentale în dauna interesului general, fie invers. Existența unor limite în exercitarea unor drepturi fundamentale ale omului este justificată de necesitatea protecției unor importante valori umane sau statale, însă nu este admisibil ca, în numele acestor valori, autoritățile statului să limiteze în mod abuziv și discreționar exercitarea unor drepturi garantate constituțional.

Principiul proporționalității, aplicat în astfel de situații, trebuie să exprime un raport adecvat între măsurile restrictive dispuse de autoritățile naționale, situația de fapt și scopul legitim urmărit. Funcționarea statului de drept presupune respectarea principiilor democratice, protejarea drepturilor și libertăților

fundamentale ale omului, precum și instituirea unui sistem de garantare a acestor drepturi. Tratatul internațional care reglementează în materia protecției drepturilor fundamentale ale omului autorizează statele să limiteze exercițiul unor drepturi în situații speciale, pentru a proteja securitatea colectivă, ordinea, sănătatea sau morala publică, ori pentru a salvagarda viața națiunii, în caz de război iminent.

Drepturile al căror exercițiu poate fi îngăduit fac parte din categoria drepturilor condiționale, care beneficiază de o protecție relativă, fiind susceptibile de restrângeri sau derogări cu caracter excepțional. Pentru admisibilitatea măsurilor de restrângere a exercițiului drepturilor fundamentale, documentele internaționale stabilesc o triplă condiționare:

- măsura să fie prevăzută de lege;
- măsura să vizeze un interes legitim: apărarea ordinii publice, a securității naționale, a sănătății sau moralei publice, apărarea drepturilor altei persoane;
- măsura să fie necesară pentru atingerea scopului legitim urmărit.

Dreptul în contextul contemporan are în centrul atenției *omul*, având drept obiectiv protecția societății, a drepturilor și libertăților fundamentale, iar în același timp promovează interesul general, blocând abuzul de drept.

Atât limitarea și restrângerea drepturilor, cât și îndatoririle fundamentale sunt stabilite prin coordonate juridice, la nivel național și internațional, la care se adaugă cele morale, politice, confesionale, filosofice. Posibilitatea juridică a stabilirii unor limitări răspunde nevoii de a asigura securitatea juridică a drepturilor și libertăților celorlalți, în perspectiva realizării intereselor individuale, naționale, de grup, a binelui public.

Considerăm că între limitarea și restrângerea drepturilor și îndatoririle fundamentale pot fi tratate următoarele deosebiri:

a) limitarea, restrângerea, derogările, suspendarea și pierderea drepturilor pot avea numai caracter de excepție și sunt temporare, fiind măsuri dispuse de autoritățile statului în vederea protejării sau realizării unui scop legitim;

b) limitarea și restrângerea drepturilor trebuie să fie proporționale și să reprezinte o garanție a realizării unui just echilibru între interesele individuale și interesul public sau între diferitele interese particulare care corespund drepturilor subiective fundamentale și garantate constituțional.

c) corelativ drepturilor și libertăților apar o serie de obligații și, în cazul în care sunt corelativ drepturilor și libertăților fundamentale capătă statutul de îndatoriri fundamentale. Caracterul corelativ al îndatoririlor față de drepturi este pe deplin justificat.

d) după cum drepturile și libertățile sunt esențiale pentru individ, tot așa și îndatoririle fundamentale sunt esențiale pentru stat, care ar fi redus la o abstracție dacă cetățenii statului nu i-ar oferi, prin asumarea conștientă a

îndatoririlor fundamentale, instrumentele necesare conservării și dezvoltării lui.

Deci, statul se bazează pe cetățenii săi, garantând drepturile și libertățile cetățenești proclamate prin Constituție, fiind realizat conceptul de menținere a unui echilibru între interesele, drepturile și libertățile individului și exigențele colectivității constituită ca stat. Respectarea drepturilor și libertăților omului, a legilor, poate fi asigurată eficient în cadrul unui sistem statal, unde efortului de exercitare a drepturilor personale îi revine corelativ onorarea obligațiilor.

Bibliografie

- 1) E.Aramă. *Reconsiderarea raporturilor dintre stat, societate, persoană în cadrul tranziției spre o societate democratică*. „Revista Națională de Drept” nr.12/decembrie 2006 a USM, Chișinău, p.14.
- 2) Gh. Coca, *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*. București: All Beck, 2009, p. 196.
- 3) R. Dworkin. *Drepturile la modul serios*. Chișinău, Arc, 1998, p.189.
- 4) Constituția României, comentată și adnotată, pag. 117.
- 5) Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, a intrat în vigoare la 27 august 1994//Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
- 6) I. Creangă. C.Gurin. *Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.117.
- 7) I. Deleanu. *Drept constituțional și instituții politice*. V.II, București 1996, p. 122.
- 8) G.Coca. *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*. București, 2009, p.187
- 9) I. Muraru. *Restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți. Studii constituționale*. București. Ed.Actami, 1995, p.27.
- 10) R. Miha-Beșteliu, C. Brumar. *Protecția internațională a drepturilor omului*. București, Univers Juridic, 2008, p.129.